

ประวัติความเป็นมาของวิทยุโรงเรียน

ในปี พ.ศ.2500 กระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มเตรียมงานเพื่อทดลองจัดบทเรียนทางวิทยุกระจายเสียง โดยมอบให้กองเผยแพร่การศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวง ซึ่งปัจจุบันศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน เป็นผู้ดำเนินการ เริ่มตั้งแต่ปีการศึกษา 2501 โดยเลือกจังหวัดที่อยู่ห่างจากพระนครในรัศมี 150 กิโลเมตร จำนวน 22 จังหวัด มีโรงเรียนที่อยู่ในรายชื่อทดลองรับฟังวิทยุโรงเรียนรวม 286 โรงเรียนและได้กำหนดความมุ่งหมายของโครงการวิทยุโรงเรียนไว้ 4 ประการด้วยกัน คือ

1. สอนโดยตรงในบางวิชา
2. ช่วยเหลือสาธิตวิธีสอนและนิเทศการสอนในบางวิชา
3. ยั่วยุให้เด็กเกิดความสนใจ จะได้เป็นทางนำให้เด็กเกิดแนวคิดที่จะได้ค้นคว้าหาความรู้โดยตนเองต่อไป
4. เสนอบทเรียนผนวก ในกรณีที่ครูเองไม่สามารถจะสอนนักเรียนได้ทันทีหรือช่วยแนะนำให้รู้จักใช้และจัดทำเครื่องประกอบการสอนอย่างง่าย โดยเฉพาะในโรงเรียนเล็กๆซึ่งไม่มีเครื่องใช้ประกอบการสอนสมบูรณ์¹

การดำเนินงานวิทยุโรงเรียนได้มีการจัดประชุมผู้ที่มีส่วนร่วมในโครงการนี้ทุกท่านเป็นครั้งแรกในวันที่ 14 - 19 ตุลาคม 2500 ณ ศูนย์มณฑล จังหวัดฉะเชิงเทรา เพื่อชี้แจงให้ทราบและเข้าใจหลักการทดลองวิทยุโรงเรียนและการเริ่มงานในปีการศึกษา 2501 พร้อมทั้งกำหนดหน้าที่ต่างๆที่แต่ละฝ่ายจะต้องปฏิบัติด้วย ระดับชั้นที่เริ่มทดลองใน

¹ วิชาการ, กรม. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, งานวิทยุโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 3.

ระยะแรกนั้น ได้แก่ ระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาศึกษาตอนต้น (เก็บ) ส่วนวิชาที่เลือกทดสอบมี 3 วิชาด้วยกัน คือ วิชาสังคมศึกษา วิชาชีววิทยาและคณิต และวิชาภาษาอังกฤษ โดยได้จัดพิมพ์คู่มือครู คู่มือนักเรียน และภาพอุปกรณ์การสอน พร้อมทั้งเอกสารเกี่ยวกับความรู้เรื่องวิทยุโรงเรียน และการใช้วิทยุโรงเรียน เพื่อแจกจ่ายแก่ครูและผู้เกี่ยวข้องเป็นครั้งแรก

หลังจากที่ดำเนินการแล้ว ได้จัดให้มีการนิเทศงานวิทยุโรงเรียนโดยประชุมพบปะกับศึกษานิเทศก์จังหวัด ศึกษานิเทศก์อำเภอ ครู และเจ้าหน้าที่วิทยุโรงเรียนประจำจังหวัด จัดการอบรมครูผู้สอนวิทยุโรงเรียนและสัมมนาศึกษานิเทศก์จังหวัด ปีละครั้ง เพื่อการประเมินผลงานของวิทยุโรงเรียน ได้ใช้แบบสอบถามครูผู้ใช้วิทยุโรงเรียน เจ้าหน้าที่วิทยุโรงเรียน และแบบสอบถามและสอบถามรู้นักเรียน นอกจากนี้ ยังส่งเจ้าหน้าที่ไปเยี่ยมโรงเรียนและสนทนากับครูในการประชุมครูวิทยุโรงเรียนในโอกาสต่างๆ ซึ่งทำให้งานวิทยุโรงเรียนขยายกว้างขึ้น มีผู้สนใจรับฟังเพิ่มขึ้นตั้งแต่ปีการศึกษา 2502 เป็นต้นมา ดังนั้น กระทรวงศึกษาธิการจึงได้เปิดโอกาสให้โรงเรียนต่างๆสมัครรับฟัง และให้กองเผยแพร่การศึกษาเปิดสัมมนาเพื่อขยายงานวิทยุโรงเรียนในภาคศึกษาต่างๆครบทั้ง 12 ภาค

ในปัจจุบันได้เพิ่มวิชาที่ออกอากาศอีก 2 วิชา คือ ชุดประสบการณ์ชีวิต-ภาษาไทย และวิชาสังคมศึกษา-ภาษาไทย ขยายระดับชั้นที่รับฟังตั้งแต่ประถมปีที่ 1 ถึง มัธยมศึกษาปีที่ 5 ตลอดจนเพิ่มสถานีออกอากาศเป็น 21 สถานี กระจายไปตามภาคการศึกษาต่างๆ ทั่วประเทศ ซึ่งครูจะเลือกรับฟังจากสถานีวิทยุกระจายเสียงสถานีใดก็ได้ที่อยู่ใกล้โรงเรียนมากที่สุด เพื่อจะได้รับฟังได้ชัดเจนที่สุด ส่วนกำหนดวัน เวลาออกอากาศนั้น จะดูได้จากตารางออกอากาศรายการวิทยุโรงเรียนของแต่ละสถานี

หลักการใช่วิทยุโรงเรียน

ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา¹ และ แมคกาวน์ (Mckown)² ได้เสนอแนะถึงหลักการใช่วิทยุโรงเรียนไว้ ดังนี้

1. อย่าใช้รายการวิทยุสอนแทนครู แต่จงใช้เพื่อช่วยครูสอนเท่านั้น เพราะบทเรียนวิทยุโรงเรียนเป็นเพียงบทเรียนประกอบการสอนของครู ดังนั้น ในขณะที่เด็กตามทีครูใช่วิทยุโรงเรียน จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูจะต้องอยู่ในชั้นเรียนกับนักเรียนด้วย
2. นักเรียนฟังรายการได้อย่างชัดเจนทั้งชั้น
3. ต้องเลือกรายการให้เหมาะสม เช่น พิจารณาว่ารายการนั้นตรงกับความมุ่งหมายหรือไม่ เด็กจะสนใจหรือไม่ เนื้อหามีความถูกต้องเพียงไร เป็นต้น ทั้งนี้ จะต้องมีการศึกษา "คู่มือ" และเตรียมการสอนล่วงหน้าด้วย
4. ต้องเตรียมครูและเด็กให้พร้อมก่อนที่จะรับฟัง
5. ไม่ควรรับฟังในห้องประชุมหรือห้องใหญ่ๆ ถ้าไม่จำเป็น
6. ควรใช้อุปกรณ์ประกอบช่วยในการรับฟัง เพื่อให้เด็กเกิดความเข้าใจดียิ่งขึ้น
7. ครูรู้จักเข้าใจให้นักเรียนสนใจและตั้งใจฟังรายการวิทยุโรงเรียน
8. อย่ารับฟังรายการวิทยุบ่อยหรือถี่มากเกินไป เพราะอาจจะทำให้เกิดความเบื่อหน่ายได้
9. หลังรับฟังรายการควรมีกิจกรรมต่อเนื่อง เช่น การอภิปราย การเขียนรายงาน การค้นคว้าเพิ่มเติม เป็นต้น
10. ควรมอบหมายให้เด็กรับฟังรายการวิทยุที่บ้านบ้าง เพราะรายการวิทยุดีๆ

¹วิชาการ, กรม. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, "คำนำ," วิทยุโรงเรียนคู่มือการสอนวิชาสังคมศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2521), หน้า ก.

²H.C. Mckown, Audio-Visual Aids to Instruction, (New York.

บางรายการไม่ได้กระจายเสียงในเวลาเรียน

11. ต้องมีการวัดผลเป็นประจำทุกครั้งที่รับฟัง

12. ทุกฝ่ายที่ร่วมในกิจการวิทยุโรงเรียนจะต้องร่วมมือกันแก้ปัญหาข้อบกพร่องต่าง ๆ อาทิเช่น การร่วมมือในการรายงานผลการรับฟัง เป็นต้น

คุณค่าของวิทยุโรงเรียน

แม้วิทยุโรงเรียนจะใช้แค่เพียงเสียงเป็นสื่อก็ตาม วิทยุโรงเรียนมีคุณค่าต่อการเรียนการสอน ดังนี้คือ

1. ช่วยผ่อนแรงครู โดยเฉพาะครูโรงเรียนชายแดนและโรงเรียนห่างไกล-คมนาคม

2. ช่วยพัฒนาวิธีการสอนของครู ทำให้ครูสามารถปรับปรุงกลวิธีการสอนจากบทเรียนวิทยุโรงเรียนไปใช้ในห้องเรียน

3. ช่วยโรงเรียนที่ขาดครูสอนวิชาเฉพาะ

4. เปลี่ยนบรรยากาศการเรียนการสอนในห้องเรียน ให้นักเรียนได้เปลี่ยนอิริยาบถ เกิดความสนใจในการเรียนมากยิ่งขึ้น¹

5. บทเรียนทางวิทยุ เราสามารถบันทึกไว้ฟังได้ในโอกาสหลัง²

6. วิทยุโรงเรียนสามารถนำประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อนักเรียนเข้าสู่ทุกๆ ห้องเรียนที่มีเครื่องรับวิทยุกระจายเสียง

7. เมื่อมีข่าวหรือเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่ควรให้นักเรียนได้เรียนรู้ทันที วิทยุโรงเรียนสามารถนำความรู้นั้นมาให้นักเรียนเร็วที่สุด ในเรื่องนี้ หนังสือและแบบเรียนไม่สามารถทำได้ดีเท่าวิทยุโรงเรียน และแม้ภาพยนตร์ซึ่งมีทั้งภาพและเสียง ก็ยังไม่สามารถ

¹ วิชากร, กรม. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, "งานวิทยุโรงเรียน," คำบรรยายการใช้วิทยุโรงเรียน, หน้า 1.

² James S. Kinder, Audic-Visual Materials and Techniques.

2d ed. (New York: American Book Co., 1959), p. 287.

จะให้บริการแก่เด็กนักเรียนได้เร็วเท่าวิทยุโรงเรียน

8. วิทยุโรงเรียนสามารถช่วยให้นักเรียนเรียนสิ่งที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง เช่น การให้ฟังกระแสพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และการบันทึกเรื่องจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นมาออกอากาศทางวิทยุโรงเรียน เป็นต้น

9. วิทยุโรงเรียนสามารถเอาชนะทั้งระยะทางและกาลเวลาได้ ไม่ว่าเรื่องนั้นจะเกิดขึ้นไกลเท่าใด และนานมาแล้วปานใด วิทยุโรงเรียนสามารถจะนำความรู้นั้นมาให้นักเรียนได้เสมอ

10. วิทยุโรงเรียนสามารถจะดึงดูดความสนใจนักเรียนที่กำลังฟังรายการอย่างมาก เพราะวิทยุโรงเรียนมีหนทางที่จะใช้เสียงธรรมชาติ เสียงดนตรี และเสียงอื่นๆ ประกอบในรายการซึ่งชวนให้เด็กสนใจ

✓11. วิทยุโรงเรียนสามารถจะช่วยนำผู้ชำนาญและครูผู้มีความชำนาญทางการสอนจริงๆ มาสู่ห้องเรียน เด็กมีโอกาสดูเรียนกับครูที่ชำนาญอย่างแท้จริง และเรียนจากผู้เชี่ยวชาญในบางวิชาโดยตรง เช่น การทัศนศึกษาภาษาอังกฤษกับครูซึ่งเป็นคนอังกฤษ เป็นต้น

✓12. การใช้วิทยุโรงเรียนช่วยการสอนในบางครั้ง จะชวนให้เด็กเรียนแบบ सक्रिय (Active Learning) หมายความว่า เด็กมีโอกาสเรียนโดยการกระทำสนองตอบครูผู้สอนในวิทยุด้วย ไม่ใช่เรียนแบบรับฟังแต่ฝ่ายเดียว หรือที่เรียกว่าการเรียนแบบ อक्रिय (Passive Learning)

13. การใช้วิทยุโรงเรียนเป็นสื่อการสอน หากได้ใช้กันแพร่หลายจะเป็นอุปสรรคการศึกษา ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับแล้วจะสิ้นเปลืองเงินทองน้อยกว่าอุปสรรคการศึกษาประเภทอื่นๆ บางประเภท

✓14. บทเรียนวิทยุโรงเรียนที่จัดเตรียมไว้อย่างดีย่อมเป็นประโยชน์แก่ครูผู้ใช้วิทยุโรงเรียนด้วย ทั้งในด้านค่าเนิการสอนและในด้านพัฒนาตนเอง ¹

15. ใช้ได้ทุกสถานที่ เวลาไม่จำกัดเฉพาะห้องเรียน นอกห้องเรียนก็มี

¹ วิชาการ, กรม. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, งานวิทยุโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 12 - 14.

โอกาสพึงได้เสมอ¹

อุปสรรคในการดำเนินงาน

ตั้งแต่กระทรวงศึกษาธิการได้จัดให้มีการทดลองงานวิทยุโรงเรียน ค้องประสบกับอุปสรรคต่างๆ ดังนี้คือ

1. กำลังเจ้าหน้าที่มีจำกัด ซึ่งทำให้เตรียมงานและการดำเนินงานยังเป็นไปด้วยความลำบากอยู่มาก
2. ครูผู้ใช้วิทยุโรงเรียนส่วนมากใหม่ต่อเรื่องงานวิทยุโรงเรียน และยังไม่เข้าใจวิธีใช้อุปกรณ์ประเภทที่ประกอบการสอนได้คือพอ
3. โรงเรียนหลายแห่งยังขาดอุปกรณ์การศึกษาอย่างอื่นๆ ซึ่งจำเป็นสำหรับช่วยให้รายการวิทยุโรงเรียนเป็นประโยชน์ต่อการเรียนของนักเรียนตามที่ควร เช่น รูปภาพ หนังสืออ่านประกอบ แผนภูมิ และอื่นๆ
4. เป็นการยากที่กองเผยแพร่การศึกษาจะจัดการวางออกอากาศให้สอดคล้องกับการการสอนของโรงเรียนทั่วทุกจังหวัด ซึ่งมีเวลาเข้าเรียนและเลิกเรียนไม่ตรงกัน
5. กำหนดเวลาเปิด-ปิดภาคเรียนของแต่ละจังหวัดไม่ตรงกัน
6. อุปสรรคอันเนื่องมาจากคมนาคม การติดต่อประสานงาน
7. อุปสรรคในเรื่องเครื่องส่งของสถานีวิทยุศึกษามีกำลังส่งน้อย โรงเรียนในจังหวัดที่อยู่ห่างไกลจากพระนครบางจังหวัดรับฟังวิทยุโรงเรียนได้ไม่ชัดเจนพอ²

การปรับปรุงคุณภาพและแก้ไขอุปสรรค

ในการปรับปรุงคุณภาพของวิทยุโรงเรียน ควรอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่าย ทั้งจากครูผู้ใช้รายการวิทยุโรงเรียน เจ้าหน้าที่วิทยุโรงเรียน และสถาบันการศึกษาทุกแห่ง

¹ Kinder, Audio-Visual Materials and Techniques, p.284.

² วิชาการ, กรม. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, งานวิทยุโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 10-11.

โดยจัดให้

1. ครูผู้ช่วยรายการวิทยุโรงเรียน เข้ารับการฝึกอบรมหรือสัมมนาร่วมกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายวิทยุโรงเรียน

2. โรงเรียนที่ไม่มีงบประมาณหรืออุปกรณ์ประกอบการสอนหรือโรงเรียนที่อยู่ในท้องถิ่นกันดารไม่สามารถหาอุปกรณ์ได้เพียงพอ ควรติดต่อขอความช่วยเหลือจากสถาบันฝึกหัดครูหรือสถาบันการศึกษาทุกแห่งที่มีการสอนเกี่ยวกับการผลิตและการใช้อุปกรณ์การสอน¹

นอกจากนี้ กระทรวงศึกษาธิการ ได้เชิญผู้เชี่ยวชาญจากประเทศออสเตรเลีย ตามแผนการโคลัมโบมาช่วยงานวิทยุโรงเรียน และได้คัดเลือกเจ้าหน้าที่ผู้จัดทำวิทยุโรงเรียน และเจ้าหน้าที่ดำเนินงานวิทยุกระจายเสียงเพื่อการศึกษาได้ไปศึกษาและดูงาน คำนวณวิทยุโรงเรียนในต่างประเทศด้วยทุนขององค์การต่างประเทศเกือบทุกปี

ส่วนในด้านการแก้ไขอุปสรรคเกี่ยวกับกำลังส่งของสถานีวิทยุศึกษานั้น กระทรวงศึกษาธิการ ได้พิจารณาปรับปรุงแก้ไขด้วยการทำความตกลงจัดส่งแท่นตั้งเครื่องส่งวิทยุโรงเรียนไปออกอากาศที่สถานีวิทยุกระจายเสียงส่วนภูมิภาค และเพิ่มกำลังเครื่องส่งของสถานีวิทยุศึกษาด้วยความช่วยเหลือของรัฐบาลประเทศออสเตรเลีย ตามแผนการโคลัมโบเป็นเครื่องส่งกำลัง 10 กิโลวัตต์²

ข้อจำกัดของวิทยุโรงเรียน

แม้วิทยุโรงเรียนจะเป็นสื่อการสอนที่ดีหลายประการ แต่วิทยุโรงเรียนก็มีข้อเสียหรือปัญหาของการใช้ ดังที่มีผู้กล่าวไว้ดังนี้ คือ

¹วีโรจน์ แสนเสมอ, "การศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้วิทยุโรงเรียนประกอบการสอนของโรงเรียนเขตจังหวัดแพร่" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2517), หน้า 116.

²วิชาการ, กรม. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, งานวิทยุโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 12.

1. การเสนอบทเรียนทางวิทยุโรงเรียนเป็นสื่อในการถ่ายทอดทางเดียว (One Way Communication) ¹ ผู้เรียนไม่สามารถสนองพฤติกรรม (Feedback) ให้ผู้สอนทราบได้ว่าจะมีความเข้าใจหรือไม่เพียงไร
2. การเรียนจากวิทยุโรงเรียนนั้น ผู้เรียนได้ใช้ประสาทสัมผัสเพียงทางเดียว (One Sense Experience) ² ดังนั้น จึงจำเป็นต้องใช้ความพยายามเป็นพิเศษที่จะชวนให้เด็กตั้งใจฟังจริงๆ มิฉะนั้น จะได้ผลไม่สมกับ ความมุ่งหมายของการเรียนการสอน ³
3. ครูไม่ค่อยมีโอกาสได้เตรียมฟังไว้ก่อน หรือเมื่อเด็กฟังแล้วจะให้ฟังซ้ำอีก เด็กก็ไม่สนใจ และการฟังซ้ำแต่ละครั้งก็มักจะได้น้อย หรือไม่ได้เลย ⁴
4. ตารางเวลาของโรงเรียนและที่ออกอากาศไม่ตรงกัน ⁵ การใช้วิทยุโรงเรียนย่อมมีความลำบากในเรื่องกำหนดเวลาสอนให้สอดคล้องกับการสอนปกติของครูประจำชั้น จึงมักจะเกิดปัญหาในเรื่องบทเรียนไม่ตรงกับเวลาของตารางสอน
5. ทั้งครูและนักเรียนเข้าใจว่า รายการวิทยุโรงเรียนมีความสำคัญเป็นอันกับสองรองจากโทรทัศน์ ⁶

¹ James S. Kinder, Audio-Visual Materials in Education.

(New York: American Book Co., 1965), pp. 82-85.

² Ibid.

³ วิชาการ, กรม. ศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา, งานวิทยุโรงเรียนของกระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 14-15.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

⁵ Kinder, Audio-Visual Materials in Education, pp. 82-83.

⁶ Ibid.